

РОЗДІЛ 9

КРИМІНАЛЬНИЙ ПРОЦЕС ТА КРИМІНАЛІСТИКА; СУДОВА ЕКСПЕРТИЗА; ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВА ДІЯЛЬНІСТЬ

УДК 343.1

DOI <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2023-6/119>

ОСОБЛИВОСТІ ОСКАРЖЕННЯ ПРОЦЕСУАЛЬНИХ РІШЕНЬ ЩОДО УГОД У КРИМІНАЛЬНИХ ПРОВАДЖЕННЯХ

PECULIARITIES OF APPEALING PROCEDURAL DECISIONS REGARDING AGREEMENTS IN CRIMINAL PROCEEDINGS

Волкотруб С.Г., к.ю.н., доцент,
доцент кафедри кримінального права та процесу

Хмельницький університет управління та права імені Леоніда Юзькова

Стаття присвячена дослідженню дискусійних питань окремих гарантій прав учасників кримінального провадження під час укладення угод про примирення та про визнання вини. Акцентується увага на існуванні в практиці застосування чинного кримінального процесуального законодавства окремих труднощів та неоднозначних підходів при прийнятті процесуальних рішень по відмову в затвердженні угод, апеляційного оскарження ухвал судів про відмову у затвердженні угод, прийнятті рішень щодо подальшого спрямування кримінального провадження у разі відмови у затвердженні угоди. Зазначені проблемні питання зумовлені передусім низкою прогалин і недоліків чинного законодавства, що ускладнюють правозастосовну діяльність та створюють реальну загрозу заподіяння шкоди суб'єктивним правам та законним інтересам учасників кримінального судочинства, а так само і суспільним інтересам у частині спрощення кримінального провадження та процесуальної економії. У свою чергу, правовий інститут угод у кримінальному провадженні не містить належних і достатніх правових механізмів як забезпечення законних інтересів учасників, так і процедур усунення допущених помилок, оперативного перегляду незаконних рішень тощо. Розглядається можливість прийняття судом рішень про призначення до розгляду кримінальних проваджень які надійшли до суду з обвинувальним актом та укладеною угодою у разі її незатвердження судом. Розглядається можливість доповнення чинного КПК України положеннями щодо прав суб'єктів досліджуваних угод на апеляційне оскарження ухвали суду про відмову у затвердженні угоди. У зв'язку з тим, що угода може бути укладена лише один раз, видається доцільним передбачити процедуру усунення учасникам окремих недоліків такої угоди під час судового провадження з метою уникнення ситуацій незатвердження угод, які містять різного роду вади (помилки, пропущені слова і т. ін.).

Ключові слова: особливі порядки кримінального провадження, угоди в кримінальному провадженні, апеляційне оскарження ухвали суду, об'єднання та виділення матеріалів кримінальних проваджень.

The article is devoted to the study of controversial issues of separate guarantees of the rights of participants in criminal proceedings during the conclusion of agreements on reconciliation and admission of guilt. Emphasis is placed on the existence of certain difficulties and ambiguous approaches in the practice of applying current criminal procedural legislation when making procedural decisions on refusal to approve agreements, appeals against court decisions on refusal to approve agreements, decision-making on the further direction of criminal proceedings in case of refusal of approved agreements. These problematic issues are caused primarily by a number of gaps and shortcomings of the current legislation, which complicate law enforcement activities and create a real threat of harming the subjective rights and legitimate interests of participants in criminal proceedings, as well as public interests in terms of simplifying criminal proceedings and procedural economy. In turn, the legal institution of agreements in criminal proceedings does not contain proper and sufficient legal mechanisms for ensuring the legitimate interests of the participants, as well as procedures for eliminating mistakes, prompt review of illegal decisions, etc. The possibility of making decisions by the court on the assignment of criminal proceedings that have been submitted to the court with the indictment and the concluded agreement in the event that it is not approved by the court is being considered. The possibility of supplementing the current Code of Criminal Procedure of Ukraine with provisions regarding the rights of the subjects of the investigated agreements to appeal the court decision on refusal to approve the agreement is being considered. In connection with the fact that an agreement can be concluded only once, it seems appropriate to provide for a procedure for the participants to eliminate certain shortcomings of such an agreement during court proceedings in order to avoid situations of non-approval of agreements that contain various types of defects (errors, omitted words, etc.). etc.).

Key words: special procedures of criminal proceedings, agreements in criminal proceedings, appeal against a court decision, merging and allocating materials of criminal proceedings.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. Запровадження у 2012 році окремого порядку кримінального провадження на підставі угод (глава 35 КПК України [1]) створило значні можливості для більш ефективного відновлення прав потерпілих від кримінальних правопорушень, гуманізації покарань засуджених, процесуальної економії тощо [4; 7, с. 298]. Для провадження на підставі угод характерним є не лише наявність позитивних моментів, зазначених вище, але й виникнення низки труднощів як в правозастосовній практиці, так і дискусій серед дослідників щодо шляхів подальшого розвитку чинного кримінального процесуального законодавства. Зокрема, склалася доволі суперечлива судова практика щодо оскарження відмови суду в затвердженні угод, викликають критику положення

КПК України щодо дій та рішень суду у разі відмови у затвердженні угоди (повернення обвинувального акта прокурору чи призначення кримінального провадження до розгляду) тощо.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, у яких започатковано розв'язання проблеми і на які опирається автор, виділення невирішених раніше частин загальної проблеми, котрим присвячується стаття. Дослідженню різних аспектів угод у кримінальному провадженні присвячені численні праці науковців, зокрема на дисертаційному рівні ці питання досліджували О. В. Бабаєва, Р. В. Новак, А. Є. Пастух, Є. В. Повзик, П. В. Пушкар, Г. Є. Тюрін. Крім того, низку наукових робіт з цих питань опублікували М. В. Лотоцький, В. І. Маринів, В. О. Навроцька, Є. В. Повзик, Д. О. Савицький, А. Р. Туманянц, О. Г. Шило та ін.

Формулювання мети статті (постановка завдання).

Метою дослідження є виявлення прогалин і недоліків чинного кримінального процесуального законодавства в частині регламентації підстав та порядку оскарження процесуальних рішень, зокрема шляхом вивчення практики застосування правових норм щодо угоду кримінальних проваджень, пошук шляхів їх усунення та розробка відповідних пропозицій щодо змін і доповнень до КПК України.

Виклад основного матеріалу дослідження з новим обґрунтуванням отриманих наукових результатів.**+– оскарження взагалі**

У нашій країні на конституційному рівні визнано, що забезпечення права на апеляційний перегляд справи є однією з основних засад судочинства (п. 8 ч. 2 ст. 128 Конституції України), у свою чергу ч. 1 ст. 24 КПК України передбачає, що кожному гарантується право на оскарження процесуальних рішень, дій чи бездіяльності суду, слідчого судді, прокурора, слідчого, у ч. 2 ст. 24 КПК України гарантується право на перегляд судом вищого рівня вироку, ухвали суду, які стосуються прав, свобод чи інтересів особи. Зазначена засада кримінального провадження має бути основою для нормативного закріплення системи звичайних, ординарних, казуальних норм які призначені врегулювати підстави та процедуру апеляційного оскарження кримінальних процесуальних рішень суду, у тому числі і в провадженнях на підставі угод.

Конституційний Суд України висловив правову позицію, згідно з якою право на апеляційний перегляд є складовою частиною права на судовий захист, а також однією з конституційних гарантій реалізації інших прав і свобод від помилкових і неправосудних судових рішень [15]. Значимість апеляційного перегляду в контексті реалізації права на справедливий судовий розгляд неодноразово була констатована і в рішеннях Європейського суду з прав людини, однак детальний огляд висловлених позицій потребує окремого дослідження. У контексті вивчення специфіки апеляційного оскарження судових рішень щодо угод насамперед слід виходити з того, що у чинному кримінальному процесуальному законодавстві розмежовані окремі види апеляційного оскарження, тобто окремо передбачається оскарження вироків та інших підсумкових процесуальних рішень (ухвал про застосування примусових заходів виховного чи медичного характеру, закриття кримінального провадження) та інших судових рішень (ухвал суду першої інстанції, ухвал слідчого судді). Зокрема, ч. 2 ст. 392 КПК передбачає, що заперечення проти зазначених ухвал можуть бути включені до апеляційної скарги на підсумкове судове рішення і лише у прямо передбачених законом випадках можуть бути подані апеляції. Таким чином, питання щодо можливості апеляційного оскарження судових рішень щодо затвердження угоди в кримінальному провадженні можна розглядати як складову частину доволі складної проблеми для сучасної юридичної науки і правозастосування.

Після набрання чинності КПК України 2012 року у вирішенні питання щодо можливості апеляційного оскарження рішення суду першої інстанції про відмову у затвердженні угоди склалася доволі суперечлива судова практика. До прикладу, Ще одним проблемним моментом є неврегульованість питання про можливість апеляційного оскарження судового рішення про незатвердження угоди. До прикладу, ухвалою Волноваського районного суду Донецької області від 04 серпня 2014 року прокурору повернуто обвинувальний акт у кримінальному провадженні ч. 1 ст. 125 КК України. З ухвалою не погодився прокурор та оскаржив її в апеляційному порядку. В апеляційній скарзі просив оскаржувану ухвалу скасувати та ухвалити вирок, яким затвердити угоду про примирення між потерпілою та обвинуваченим. Доводами апеляційної скарги є невідповідність оскаржуваної ухвали вимогам КПК України за відсутності підстав для від-

мови у затвердженні угоди про примирення потерпілого та обвинуваченого. За згаданою скаргою апеляційний суд частково задовольнив апеляційну скаргу прокурора, оскаржувану ухвалу скасував, а обвинувальний акт разом з угодою про примирення між потерпілим та обвинуваченим повернуто до суду першої інстанції для розгляду зі стадії підготовчого судового засідання [2]. Таким чином, апеляційний суд розглядав по суті апеляційну скаргу і ухвалив рішення по частковому задоволенні апеляційної скарги. В іншому кримінальному провадженні колегія суддів судової палати з розгляду кримінальних справ та справ про адміністративні правопорушення Апеляційного суду Рівненської області задовольнила апеляційну скаргу прокурора, який доводив, що судом першої інстанції не зазначено жодної із підстав для відмови у затвердженні угоди про визнання винуватості, у зв'язку з чим просив скасувати ухвалу з направленням справи на новий судовий розгляд [16]. Наведені приклади свідчать про існування судової практики щодо розгляду апеляційних скарг на рішення судів першої інстанції якими було відмовлено у затвердженні угод та вирішення таких скарг по суті.

Одночасно існувала і в наш продовжується практика відмови апеляційними судами у відкриті апеляційного провадження за скаргами щодо відмови у затвердженні угод судам першої інстанції [17]. Звичайно ж, такі розбіжності не залишилися поза увагою суду вищестоячої інстанції і в постанові № 13 Пленуму Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ «Про практику здійснення судами кримінального провадження на підставі угод» від 11 грудня 2015 р. викладено позицію, що ухвала про відмову у затвердженні угоди оскарженню не підлягає [3]. Однак таке вирішення проблеми, що полягає в однозначній забороні окремого оскарження ухвали про відмову в затвердженні угоди, піддалося критиці з боку науковців.

Зокрема, В.І. Маринів вважає, що можливість оскарження варто передбачити також щодо ухвали суду про відмову у затвердженні угоди та повернення кримінального провадження прокурору для продовження досудового розслідування. Вказане зумовлено, перш за все, тим, що відмова в затвердженні судом угоди безпосередньо позначається на процесуальних інтересах сторін, тому необхідно передбачити дієвий механізм їх захисту. Крім того, згідно з ч. 8 ст. 474 КПК повторне звернення з угодою в одному кримінальному провадженні не допускається. Внаслідок цього можуть бути порушені суспільні інтереси, які полягають у спрощенні та прискоренні кримінального провадження та реалізації інших переваг від укладення угод [7, с. 298]. У зв'язку із цим слід передбачити у ст. 474 КПК України можливість оскарження в апеляційному порядку відмови суду у затвердженні угоди. О.О. Леляк, М.І. Хавронюк зазначають, що законодавець установлює вичерпні підстави, за наявності яких суд може відмовити у затвердженні угоди, однак окремі з таких підстав є надто дискреційними [7]. Наприклад, ніхто не здатен абсолютно точно визначити, чи відповідають умови угоди інтересам суспільства, чи порушують вони інтереси сторін, а тим більше – інших осіб. Таким чином, на думку вищезгаданих авторів, створюються умови, за яких суддя може зловживати своїм становищем, якщо відмовляє у затвердженні угоди з нікчемних підстав, обґрунтовуючи їх, наприклад, невідповідністю інтересам суспільства [13, с. 151; 14]. У зв'язку з цим видаються обґрунтованими пропозиції передбачити у законодавстві можливість апеляційного оскарження ухвал суду першої інстанції, якими було відмовлено у затвердженні угод. Разом з тим, саме такий підхід не є єдиною можливим рішенням існуючих труднощів. Нерідкими є випадки, в яких суди відмовляли у затвердженні угод з підстав, які учасники процесу та й інші особи вважали «формальними», недостатньо вагомими, допущені порушення – несутте-

вими (неістотними). Йдеться про випадки, що в тексті угоди пропущене слово, наявні помилки і т.ін. Більше того, якщо йдеться про угоду про примирення, то вимагати від потерпілих і підозрюваних (обвинувачених) юридичної бездоганності підготовлених ними документів навряд чи є найкращим рішенням. Тому, поряд із можливістю апеляційного оскарження відмови у затвердженні угод, слід передбачити і можливість встановлення судом строку для усунення виявлених недоліків угоди. Якщо провести аналогію, то можливе використання моделі усунення недоліків апеляційної скарги, а саме – залишення скарги без руху і встановлення строку для усунення недоліків. Видається, що такий підхід створить додаткові гарантії для реалізації законних інтересів як окремих осіб (потерпілого, підозрюваних, обвинувачених), а окремих випадках для реалізації публічного (чи державного) інтересу.

Чинне кримінальне процесуальне законодавство не містить однозначної відповіді на питання, яке рішення повинен ухвалити суд у разі відмови в затвердженні угоди. Річ у тім, що укладена сторонами угода направляється до суду прокурором разом з обвинувальним висновком. З точки зору процесуальної економії було б доцільно у випадку незатвердження угоди продовжити розгляд кримінального провадження у звичайному порядку.

Однак, відповідно до ч. 7 ст. 484 КПК України якщо суд відмовляє в затвердженні угоди, то у такому разі досудове розслідування продовжується у загальному порядку. Таким чином, суд згідно з ч. 3 ст. 324 КПК Укра-

їни у разі відмови в затвердженні повертає кримінальне провадження прокурору для продовження досудового розслідування.

Звичайно ж, в окремих кримінальних провадженнях можлива ситуація, коли дійсно необхідно проводити слідчі (розшукові) дії, застосовувати заходи забезпечення кримінального провадження, вчиняти інші процесуальні дії. Однак не в усіх кримінальних провадженнях існує така потреба, тому було б доцільним передбачити в КПК України можливість продовження судового розгляду в звичайному порядку у разі незатвердження угоди.

Висновки, зроблені в результаті дослідження, і перспективи подальших розвідок у цьому напрямку. Практика застосування інституту угод у кримінальних провадженнях виявила низку прогалин і недоліків чинного законодавства, які не лише ускладнюють діяльність слідчих, прокурорів, суддів, а й створюють передумови заподіяння шкоди суб'єктивним правам та законним інтересам учасників кримінального судочинства.

Чинне кримінальне процесуальне законодавство у таких випадках вимагає повертати кримінальне провадження для подальшого продовження досудового розслідування. Однак у низці випадків, якщо сторони провадження і потерпілий вважають за можливе проводити судовий розгляд і відсутня потреба у проведенні слідчих (розшукових) та інших процесуальних дій, немає інших перешкод для судового розгляду, чинний порядок виглядає не зовсім раціональним.

ЛІТЕРАТУРА

1. Кримінальний процесуальний кодекс України від 13 квітня 2012 року № 4651-VI *Законодавство України* : URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/4651-17/page>
2. Ухвала Апеляційного суду Донецької області від 03 жовтня 2014 р, провадження 11-кп/775/350/2014(м) . *Єдиний державний реєстр судових рішень* : URL: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/41135558>
3. Про практику здійснення судами кримінального провадження на підставі угод : постанова № 13 Пленуму Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ від 11 грудня 2015 р. *Законодавство України*. URL: <https://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/v0013740-15>
4. Волкотруб С. Г. Процесуальні передумови застосування альтернативних способів вирішення кримінально-правових конфліктів. *Університетські наукові записки*. 2016. № 1. С. 183–190.
5. Ухвала про відмову у затвердженні угоди Вільшанського районного суду Кіровоградської області від 12 березня 2015 року. Справа № 384/118/15-к. Провадження № 1-кп/384/20/2015. *Єдиний державний реєстр судових рішень*. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/50333008>
6. Маринів В. І. Особливості апеляційного оскарження судових рішень у підготовчому кримінальному провадженні. *Правові горизонти*. 2019. Вип. 15 (28). С. 81–85. URL: https://law-review.sumdu.edu.ua/wp-content/uploads/2019/09/%E2%84%961528-2019__81-85.pdf
7. Ухвала про відмову у затвердженні угоди та призначення справи до судового розгляду від 12 лютого 2020 р. Справа № 569/22750/19, 1-кп/569/635/20 *Єдиний державний реєстр судових рішень*. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/87681793>
8. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод : Конвенцію ратифіковано Законом № 475/97-ВР від 17.07.97. *Законодавство України*. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004#Text
9. Ухвала Ленінського районного суду м. Запоріжжя 13 липня 2017 року Справа № 334/4349/17. Провадження № 1-кп/334/526/17 *Єдиний державний реєстр судових рішень*. <https://reyestr.court.gov.ua/Review/67760310>
10. Леляк О. О. Кримінальне провадження на підставі угоди про визнання винуватості. *Науковий часопис Національної академії прокуратури України*. 2016. № 3. С. 147–155.
11. Хавронюк М. «Правопрокурорія», або деякі проблеми угоди про визнання винуватості. *Законопроект*. URL: http://www.zakonoproekt.org.ua/_pravoprokurorija_abo-deyaki-problemy-ughody-pro-vyznannya-vynuvatosti.aspx
12. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційною скаргою Глуценка В. М. від 13.06.2019 (Рішення № 4-р/2019). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v004p710-19#Text>
13. Ухвала колегії суддів судової палати з розгляду кримінальних справ та справ про адміністративні правопорушення Апеляційного суду Рівненської області 14 травня 2013 року, справа № 559/359/13-к. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/31152381>
14. Ухвала колегії суддів з розгляду кримінальних справ Апеляційного суду Сумської області від 06 квітня 2015 року, справа № 592/2648/15-к URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/59118689>